

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Specialisten och dilettanten: ett statsvetenskapligt dilemma

av Patrik Hall

Min före detta prefekt Lars-Göran Stenelo gick tyvärr hastigt bort tidigare i år. Vi hade aldrig någon särskilt nära relation under mina doktorandår i Lund, men jag måste ändå ha fäst stor vikt vid vad han sade. I samband med min disputation 1998 – en avhandling om svensk nationalism – rådde han mig nämligen att lägga det här ämnet åt sidan och börja med något nytt. Jag minns inte hur han motiverade rådet; det enda jag vet är att det har spelat en mycket stor roll för mig. Jag lydde nämligen blint, lade nationalismen och idéhistorien åt sidan, och började med andra saker.

Första smällen kom i en ansökan rörande medicinsk etik, strax efter disputationen. Vetenskapsrådet strök helt sonika min roll ur forskarmanuset, medan de övriga fick pengar. Patrik Hall saknar meriter inom området medicinsk etik, var motiveringen.

FRÅN NATIONALISM TILL FÖRVALTNING

Sedan dess har jag sökt och fått – i något fall som medansökare – forskningsprojekt om gränsregioner, IT-politik, organisatoriska konsekvenser av NPM-reformer, byråkratisering av svenska myndigheter, samverkansproblematiken inom offentlig förvaltning samt styrmedel för hållbar textilproduktion och användning. I dagsläget har jag gått vidare till andra omgängen i FAS tillsammans med ett par sociologer med en ansökan om mötens betydelse inom svensk förvaltning. Efterhand har jag alltså främst blivit förvaltningsforskare. Jag har lärt mig en hel del om väldigt mycket, men detta har också kommit att skapa en del problem.

Tittar man på forskningen är det svårt att

hitta något sammanhängande. Jag har kort sagt blivit en dilettant. Störst problem skapar detta i publiceringssammanhang. Det är svårt, snart sagt omöjligt, att sätta sig in i vilka de stora namnen och de stora arbetena är på ständigt nya områden. Samtidigt måste dessa refereras till för att forskningen ska bli publicerbar. Risken blir att man slarvar.

ATT BYTA ELLER INTE BYTA SPÅR

Nationalismforskningen på 90-talet förefaller som en guldålder. Det fanns ett fåtal gubbar som alla hade varsin teori – Gellner, Anderson, Smith. Alla refererade till dem och alla visste vilka de var. Även om situationen för denna forskning säkert har blivit betydligt mer komplex, så är det intressant att fråga sig hur det blivit om jag stannat där, blivit fackidiot? Med förvåning har jag nämligen kunnat se hur andra som disputerar obekymrat fortsätter inom samma forskningsinriktning, ofta under hela karriären. Kanske har de aldrig fått några råd som liknade de jag fick av Stenelo, och om de har fått sådana råd så har de inte följt dem. I dagsläget förefaller det som ett karriärmässigt mer säkert val att stanna inom samma område eftersom det är lättare att bli publicerad. Men självfallet har specialisten andra fördelar än de rent karriärmässiga. Samhället, för att inte tala om naturen, är komplext och är beroende av specialisterna.

När jag nu har fått en chans att bre ut mig på dessa sidor vill jag givetvis ändå sjunga min egen lovsång, dvs dilettantens. Jag är medveten om att "generalist" är en mer positiv beteckning, men för att inte självförhärli-gandet ska gå för långt så behåller jag epitetet dilettant.

VI LÅTSAS VARA INSATTA

Det finns mycket annat än de karriärval som jag hittills beskrivit som i viss mån tvingar

oss alla att bli diletanter. Efter hand som tiden går skaffar vi familj, hinner inte läsa och skriva nätterna igenom, tvingas undervisa på disparata områden, samt springa på olika typer av forskningsmöten vars innehåll vi inte hinner förbereda. Slit för brödfödan helt enkelt. Rent generellt tror jag också att vi håller på att bli alltmer stressade, även om detta är svårt att belägga. Efter hand lär vi oss därför att låtsas att vi är mer insatta än vi är (när vi sitter på olika möten och seminarier eller träffar studenter och doktorander), att vi förberett undervisningen mer grundligt än vi egentligen har (vi hittade power pointen på nätet eller fick den av en kollega), att vi känner till diverse nya författare och inriktningar bättre än vi gör (i själva verket läste vi en artikel av denna författare eller inom denna inriktning senast för tolv år sedan, som vi har ett dimmigt minne av).

Vad kan man då se för positiva egenskaper hos diletantan? Kan det verkligen vara bättre att kunna en del om mycket än att kunna mycket om en del?

ORGANISERA OCH ADMINISTRERA

Det finns en märkvärdig likhet mellan samhällsvetenskaper och offentlig förvaltning; strängt taget är det nog samma verksamheter. Inom båda verksamheterna ägnar vi oss mest åt att organisera och administrera problem snarare än att lösa dem. Det är en självförstärkande process – ju mer problem vi organiserar och administrerar, desto fler upptäcker vi. Idag verkar det inte finnas någon bortre gräns för hur mycket som kan organiseras och administreras. Vi koncentrerar oss på att förvalta det bestående snarare än att tänka nytt, trots förtvylade besvärjelser som försöker mana fram den motsatta bilden av modernitet, ”up to date” och ”top notch”. Fragmenteringen har många redan skrivit om – i allt mindre utsträckning behöver samhällsvetare kommunicera med varandra utanför sina kottier och specialtidsskrifter. Jag minns en konferens som jag deltog i (”interpretative policy analysis”) där jag starkt kände av detta.

De självklara referenser som man rörde sig med skapade bara främlingskap hos mig. Men de riktigt viktiga samhällsvetarna – en Weber, en Foucault – har kunnat säga saker om väldigt mycket. Offentlig verksamhet har likartade problem. Specialiseringen är trygg (den skapar ett skydd), men det vi verkar behöva i samhället är snarare övergripande perspektiv.

STÄLLA DE STORA FRÅGORNA

Som säkert var och en förstår så anser jag att alla dessa problem är störst för specialisten. Dilettanten har större möjlighet att ställa de nya frågorna. Dilettanten har möjlighet att se de större sammanhangen, att många utmaningar är lika på de mest olika områden. Det ligger förstås ett visst mått av dramatik och/eller retorik i detta. Sökandet efter de stora frågorna (och svaren) liknar det nostalgiska längtandet efter den ”stora berättelsen” om samhället.

Vilka de stora frågorna är vet man förstås inte förrän man har ställt dem. Vi översköls av svar, men verkar glömma bort de intressanta frågorna. Jag skulle gärna forska om dessa frågor: Hur består den politiska ordningen? Vad är det egentligen som får en kommun (och/eller stat) att fungera? Varför lyder vi så många påbud trots att det sällan finns makt att effektuera dem? Finns det något samband mellan begränsat politiskt inflytande och depression? Varför vill näringslivet alltid ha mera politik medan politikerna alltid numera vill ha mindre politik? Varför fortsätter vi att tjata om demokrati trots att den känns alltmer förlegad? Bör vi statsvetare hitta på egna begrepp i stället för att återanvända samhällsspelarnas egna? Vad är politik?

Det hade varit roligt att någon gång få se workshops på någon konferens som behandlar någon av dessa frågor. För sådana diskussioner tror jag att diletantan är något bättre rustad än specialisten. Vi diletanter har nämligen sett att mekanismerna inom olika politikområden och policysektorer ofta, om än långt ifrån alltid, är desamma. För få

statsvetare har följt Göras Perssons devis om att politiken är sig lik i Katrineholm och EU.

MER AV "FÖRARGELSEVÄCKANDE STATSVETENSKAP"

För ett tiotal år sedan skrev jag en artikel om statsvetenskapens begränsade nytta i Göteborgs-Posten. Idag hade jag nog inte uttryckt mig på samma sätt. Statsvetenskapen gör säkert nytta på en del områden; ibland kanske det finns risk att den är lite för nyttig. Som sagt så står statsvetaren nära tjänstemannen (förr var det inte ovanligt att statsvetarna också var politiker). Jag skrev i artikeln att den statsvetenskapliga utbildningen främst är fostran i en maktägande profession, och det är en uppfattning jag fortfarande står fast vid. Men nu, mer än någonsin, behöver vi "förargelseväckande statsvetenskap". Begreppet har jag lånat från en annan gammal Lunda-medarbetare, Leif Johansson. Leif Johansson (2010) har författat en läsvärd översikt om svenska avhandlingstitlar i statsvetenskap (där han för övrigt kommer fram till att begreppet "ordning" som framhävdes i frågorna ovan enbart används i en av 769 avhandlingstitlar!).¹ Där använder han inte begreppet, men det ligger möjligen lite som en undertext.

Förmågan att vara förargelseväckande tror jag också tillkommer diletantan. När diletantan kommer till ett nytt område har han eller hon nämligen möjligheten att se detta område i ett nytt ljus, som riskerar att vara förborgat för specialisten. "Vad tusan är det ni håller på med här egentligen?" är en fråga som diletantan kan ställa, och som kanske något fler svenska statsvetare borde ställa. Trots att statsvetenskapen liksom andra vetenskaper äger rum på en kritisk teater (som ofta just är teater) så skulle jag vilja hävda att den i alldeles för hög grad präglas av acceptans

av hur det är, och i alldeles för liten grad av ifrågasättande. Förargelseväckande statsvetenskap är att ifrågasätta vedertagna dogmer och sanningar som ofta inte alls är sanningar. Ett enkelt exempel: Sverige är medlem i EU och numera de facto ett maktindelningssystem i stället för en parlamentarisk demokrati, något som en del statsvetare försynt har påpekat men aldrig har RUTIT ut.

KONVENTIONELL OCH TRADITIONELL

Av vad som sagts här skulle man kunna tro att jag anser att svensk statsvetenskap krisar, men något sådant har jag inte förmåga att uttala mig om. Jag saknar överblick. Det jag kan överblicka är den statsvetenskapliga forskningen om offentlig förvaltning, som jag finner förbluffande konventionell och traditionell (om man jämför med jämförbar forskning i länder som Norge, Danmark, Nederländerna och Storbritannien), i den mån den finns kvar överhuvudtaget (här har vi släppt initiativet till arbetsvetare och företagsekonomer, bland andra). Vi kramar fasader som "offentlighet" och "dualism" trots att dessa fenomen har liten eller ingen roll att spela i den empiriska verkligheten längre, och det finns fortfarande en stark tendens att identifiera den offentliga förvaltningen med regeringen (som utgör ett par promille av förvaltningen) och dess "styrning". Men jag tror verkligen inte att det är lika illa ställt inom andra grenar av svensk statsvetenskap, det saknar jag som sagt förmåga att överblicka.

SPECIALISERING INTE ALLTID BRA

Det är just den där förmågan att överblicka som jag gärna skulle nå fram till, och det är därför jag har sjungit dilettantismens lov i denna text. Kanske handlar det bara om att försöka rättfärdiga varför jag var så lydlig mot Stenelos råd. Specialiseringen är oundviklig och eftersträvansvärd på många fält. Men frågan är ändå om den kanske är minst eftersträvansvärd på det samhällsvetenskapliga området. Allmänheten kan vara intresserad av, och

1 Leif Johansson (2010), "Kronan på verket: lakttagelser och reflexioner vid en genomgång av titlar på svenska doktorsavhandlingar i statsvetenskap under 120 år", i Jerneck, Magnus & Badersten, Björn (red), *Kontraster och nyanser: svensk statsvetenskap i brytningstid*. Statsvetenskaplig tidskrift.

känna engagemang i, boplatser från yngre bronsåldern, trollsländornas beteende och orsaker till diabetes – för att nu ta några enkla exempel på specialisering inom andra vetenskapsområden. Men det är signifikativt att jag har svårare att hitta exempel på någon statsvetenskaplig specialisering av allmänt intresse. Det är signifikativt att vi använder oss av journalisten och före detta tjänstemannen Mats Engströms ”Maktkamp Europa” när vi vill beskriva EU för studenterna. Engström är en statsvetenskaplig dilettant, men han ställer frågor och ger bilder som vi statsvetare alltför ofta verkar glömma bort i vårt navelskådande på EU:s institutioner och processer. Mitt slutord är därför: mer dilettantism i den svenska statsvetenskapen! Strunta i att klaga över att folk saknar meriter på ett visst specialområde; kanske det i stället kan göra deras forskning mer intressant? Och då har jag, som framgått, talat i egen sak.

Patrik Hall är docent i statsvetenskap och verksam vid Institutionen för globala politiska studier, Malmö högskola.

E-post: patrik.hall@mah.se

- Demokratins semantik
- Ideologikritik
- Konkurrens och marknadsanpassning i offentlig förvaltning
- Miljöpolitik
- Politisk teori
- Skilda perspektiv på internationell säkerhet
- Statsförvaltning i förändring
- Demokrati, flerdimensionella (o)jämligheter och samtida politiska omvandlingar

Statvetenskapliga förbundets årsmöte 2013

Statsvetenskapliga förbundets årsmöte äger i år rum i Stockholm, 2–4 oktober. Keith Banting är huvudtalare, och konferensens paneldebatt har temat ”Prekariatet” där bland annat Guy Standing deltar (Standing är författare till boken ”The Precariat: the New Dangerous Class?”). Årsmötet erbjuder hela femton olika arbetsgrupper.

- Internationell politisk teori
- Politiskt beteende och partier
- Att undervisa politik
- Demokrati, medborgarskap och politiska regimer
- Europeisk politik i tider av kris – vart är EU på väg?
- Feminism, makt och politik
- Global Governance